

РЕЦЕНЗІЇ

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2024.1.31>

Чурсінова Оксана Юріївна

кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

Національного університету «Львівська політехніка»

вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна

orcid.org/0000-0002-8197-8638

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ М. М. ПІДЛІСНОГО, В. І. ШУБІНА «ФІЛОСОФІЯ ЦІННОСТЕЙ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ»

Однією з ключових філософських проблем у взаємодії між людиною та сучасним світом є трансформація її внутрішнього духовного життя. Цей процес значною мірою визначає ціннісні параметри існування сучасної людини. Вона не лише досліджує світ та намагається розкрити його об'єктивні закономірності, але й прагне зрозуміти сенс свого існування, оцінюючи себе і світ з точки зору правильного та неправильного, прекрасного та потворного, справедливого та несправедливого [1; 2].

Монографія «Філософія цінностей: історія і сучасність», написана М. М. Підлісним та В. І. Шубіним, вражає глибокою та всебічною аналітикою. Автори розглядають розвиток історії цінностей в широкому контексті, починаючи з міфологічного світогляду, і розкривають проблему цінностей у панорамі часу.

Зростаюча зацікавленість проблемою цінностей виявляється під час перехідних етапів суспільного розвитку. Глибокі зміни у нашому суспільстві висувають на передній план питання цінностей та їх впливу на особистість. Ця тема цікавила фахівців з аксіології, етики та філософії ще з часів І. Канта. Його відомі питання: «Що я можу знати? Що я повинен робити? На що я можу сподіватися?» особливо актуалізуються нині. Відповіді на них визначають ціннісну орієнтацію людини в світі, її ідеали та надії, надають можливість осмислити своє життя.

Монографія «Філософія цінностей: історія і сучасність» складається з трьох розділів.

Перший розділ «Передісторія аксіологічної проблематики» привертає увагу читача глибокою деталізацією та системністю у дослідженні проблеми цінностей. Докладно аналізується передісторія аксіології, розглядаються коріння та витоки формування систем цінностей. Ретельний аналіз міфологічного світогляду в контексті аксіології дозволяє читачеві глибше зрозуміти вплив культурних та релігійних переконань на формування ціннісних уявлень. Роль цінностей у міфологічній свідомості для долі людства була визначальною на початковому етапі існування людського суспільства. Міф слугував не лише позитивною силою, що сприяла єднанню людей та подоланню зоологічного індивідуалізму, але й допомагав формувати родову спільноту. Однак у подальшому через консервативність владних структур міф став перешкоджати прогресивному розвитку соціуму. Тому не випадково, що неолітична революція, хоч і тривала довго, врешті-решт перемогла.

В епоху розвиненої цивілізації міфологічний світогляд відігравав неоднозначну роль через свою амбівалентність. В наш час, коли, за словами Ф.Фукуями, настає «кінець історії», особливо актуальним є викорінення структур, які спотворюють масову свідомість, з міфологічного світогляду. Інакше дійсно може настати остаточний «кінець історії» [3, с. 32].

В підрозділі 1.2. «Проблема цінностей у панорамі часу» ретельно розглядається проблема цінностей в контексті історико-філософської традиції. Автори детально проаналізували еволюцію ціннісних уявлень, намагаючись розкрити важливі зв'язки між філософськими концепціями

та історичним контекстом. Цей підхід відкриває широку панораму еволюції цінностей, поглиблює розуміння історичного визначення цінностей у часовому вимірі.

У першому розділі монографії також виділено проблему критеріїв оціночних суджень, яку активно розглядали та розв'язували античні мислителі. Автори аналізують різні підходи, які застосовувалися при вирішенні цієї проблеми, і висвітлюють, як ці підходи взаємодіяли з конкретними системами світорозуміння. Так, звертаючись до етичних поглядів Аристотеля, автори вказують, що мислитель виділяє певні види блага, виходячи з різних принципів поділу. «Говорячи про це, – зазначено у монографії, – античний мислитель випереджає розподіл цінностей на фінальні й інструментальні, а також на матеріальні та духовні... Благо, що знаходиться в душі – найбільш високе. Воно включає в себе три його прояви: розумність, чесноту, насолоду» [3, с. 36–37].

У другому розділі монографії «Цінності як предмет філософської рефлексії» автори досліджують природу цінностей. Розкриваються ключові аспекти, пов'язані з філософією цінностей, аналізуються концепції та підходи, що визначають існування та роль цінностей у сучасному суспільстві. Важливим елементом даного розділу є врахування історичного контексту та еволюції уявлень про цінності на різних історичних етапах.

У підрозділі 2.2. «Вітчизняна філософія цінностей» автори розглядають еволюцію філософської думки від періоду Київської Русі до сучасності, прослідковується вплив культурно-історичного контексту на формування ціннісних систем України. Висвітлюються ключові ідеї та концепції, що виникали та розвивалися в українській філософській традиції на різних історичних етапах. Ретельно аналізується, як у філософських поглядах українських мислителів відображаються важливі аспекти культури, соціального устрою та ідентичності українського народу.

У третьому розділі «Світ людських цінностей» автори монографії стверджують, що «у перехідні періоди історії відбувається процес «оновлення» традиційних цінностей культури й встановлення нових, що відображають зростання свободи людини, її прагнення до переусвідомлення та перетворення навколишньої дійсності й самої себе» [3, с. 82].

Окремий акцент робиться на творчості як цінності, без якої немислиме життя суспільства та індивіда. У підрозділі 3.3.3. «Світогляд, творчість, стилі мислення» автори зазначають, що кожна особа має творчий потенціал, і будь-яка нормальна особа може досягти продуктивності. Для цього необхідні дві умови: особисті зусилля, спрямовані на розвиток власних здібностей, і зацікавленість суспільства у талантах. Проте для початку потрібна духовна трансформація, яка полягає в радикальному зміщенні індивідуальної і суспільної свідомості щодо уявлень про самого себе, своє призначення і цілі. У зв'язку з цим традиційна концепція людини як «продуктивної сили», «масового працівника» чи «особистого фактору виробництва», і тим більше як пасивного споживача, не сприяє формуванню «людини-творця» та розкриттю всіх аспектів людської сутності. У такому випадку філософія повинна визнавати свободу та творчу активність як основні принципи [3, с. 104–105].

У підрозділі 3.4. «Любов, шлюб, сім'я, як універсальні цінності людського буття» автори вказують на те, що шлюб та сім'я завжди були та залишаються ключовими аспектами в суспільному та особистому житті. Незважаючи на існуючі недоліки цих соціальних структур, вони визначають стабільність, проте з умовою, що *Homo sapiens* не пройде остаточних трансформацій у *Homo eroticus*. Лише в такому випадку людство зможе уникнути духовної деградації та зберегти кохання як важливий фактор людської солідарності [3; 122].

Автори монографії «Філософія цінностей: історія і сучасність» відзначають, що аналіз ціннісного світу молоді вказує на те, що сучасне молоде покоління віддає перевагу цінностям мікрорівня. Зосередження на локальному оточенні пояснюється тим, що саме на цьому рівні найбільш виразно і прямо виявляються аспекти людського існування, пов'язані з задоволенням потреб у гармонізації життєвого світу, встановленні відносин з іншими та створенні збалансованого комфортного особистого життя [3, с. 140].

Прагматичні уявлення в свідомості української молоді переважно пов'язані із можливістю досягнення успіху, встановлення кар'єрного росту та отримання якісної освіти. Зокрема, варто

відзначити, що для молодих людей створення щасливої родини розглядається як найвища цінність, що відіграє ключову роль у забезпеченні гармонії в їхньому життєвому світі.

У цьому ж розділі монографії автори розглядають аксіологічні погляди Ф. Ніцше. Акцентується, що при аналізі переоцінки цінностей, яка супроводжує глибокі соціальні зміни, німецький мислитель вказував на часткову руйнацію і відмирання існуючих цінностей. Він розглядав страждання та симптоми занепаду як характерні для періодів значних соціальних рухів, вважаючи, що кожен продуктивний та потужний рух людської думки породжує супутній нігілістичний рух. Нігілізм може бути істинним, і час від часу він веде нас до пошуків нових цінностей [3, с. 143].

Монографія М. М. Підлісного та В. І. Шубіна «Філософія цінностей: історія і сучасність» характеризується обґрунтованою і деталізованою структурою, яка дозволяє послідовно розглядати питання відповідно до їх складності. Книга буде корисною не тільки для наукових співробітників, які цікавляться філософією, але й для студентів та аспірантів, їх кращої орієнтації у проблематиці філософських дисциплін, в процесі вивчення курсів «Філософія і методологія науки», «Аксіологія», «Історія філософії», «Етика та естетика» тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бліхар В., Католик Б, Католик Г. Цінності: поняття, структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. 13. С. 11–20.
2. Бліхар В. С. Ієрархія цінностей як життєво значима засада формування особистості. *Військово-науковий вісник*. 2010. 13. С. 198–207.
3. Підлісний М.М., Шубін В.І.. Філософія цінностей: історія і сучасність: монографія. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 177 с.